

การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของประชากร พ.ศ. 2547

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

วิเคราะห์และข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา

โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ประกิต วาทีสาธกกิจ
เลขาธิการมูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่
กรรมการคณะกรรมการควบคุมการบริโภคยาสูบแห่งชาติ

1. ลักษณะทั่วไปของประชากรที่สูบบุหรี่อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

- 1.1 จำนวนผู้สูบบุหรี่ = 11.3 ล้านคน
    สูบประจำ = 9.6 ล้านคน (สูบทุกวัน)
    สูบนาน ๆ ครั้ง = 1.7 ล้านคน
- 1.2 ผู้ที่สูบบุหรี่ประจำ 9.6 ล้านคน = 19.5 % ของประชากรวัยเดียวกัน 49.4 ล้านคน
    อัตราการสูบในเพศชาย = 37.2 % = 9.1 ล้านคน (จากประชากร 24.4 ล้านคน)
    ในเพศหญิง = 2.1 % = 0.5 ล้านคน (จากประชากร 24.9 ล้านคน)
- 1.3 จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่สูบบุหรี่เป็นประจำตามกลุ่มอายุ

อายุ(ปี)	จำนวน(คน)	เพศชาย	เพศหญิง
15-19	301,119	293,913	7,206
20-24	963,667	938,145	25,523
25-29	1,267,636	1,225,499	42,137
30-34	1,267,961	1,233,013	34,948
35-39	1,165,101	1,120,395	44,706
> 40	4,662,201	4,291,026	371,175
รวม	9,627,686	9,101,991	525,695

1.8 จำนวนและอัตราการสูบบุหรี่ในประชากรอายุมากกว่า 15 ปี พ.ศ.2531-2547

ปี	ผู้สูบบุหรี่	%	ชาย	%	หญิง	%
2531	10.0	28.4	9.3	53	0.70	4.0
2534	11.3	29.3	10.5	55	0.83	4.4
2536	10.3	25.6	9.8	48	0.56	2.7
2539	11.2	25.8	10.6	49	0.60	2.8
2542	10.2	22.4	9.6	43	0.59	2.6
2544	10.6	22.5	9.9	43	0.55	2.4
2547	9.6	19.5	9.1	37	0.52	2.1

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

1.9 อัตราการสูบบุหรี่จำแนกตามอายุเปรียบเทียบระหว่าง พ.ศ.2529-2547

	ชาย		หญิง	
	2529	2547	2529	2547
15-19 =	24	10.5	0.8	0.26
20-24 =	54	32	1.7	0.9
25-29 =	65	41	3	1.5
30-34 =	67	43	4	1.3
35-39 =	70	43	5.8	1.7
40-44 =	72	43	8.8	2.6
45-49 =	72	47	8.8	3.3
50-54 =	76	38	10.5	4.3
55-59 =	76	45	10.5	3.8
>60 =	67	35	8.7	3.0
รวม =	49	37	4.1	2.1

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

2. ระดับการศึกษาของผู้สูบบุหรี่

2.1 ระดับการศึกษา

	อัตราการสูบบุหรี่	
	ชาย	หญิง
- ไม่เคยเรียน	44.3	8.4
- ก่อนประถมศึกษา	46.2	2.9
- ประถมศึกษา	43.4	1.6
- มัธยมต้น	30.4	0.5
- มัธยมปลาย	28.2	0.6
- อุดมศึกษา	19.1	0.4
- การศึกษาอื่น ๆ	14.9	-

2.2 จำนวนผู้สูบบุหรี่ตามระดับการศึกษา

1.ไม่เคยเรียน	=	488,921	คน
2.ก่อนประถม	=	3,970,764	คน
ระดับประถม	=	2,270,418	คน
(รวมระดับประถมและต่ำกว่า)	=	6,241,182	คน
3.ระดับมัธยมตอนต้น	=	1,337,486	คน
4.ระดับมัธยมปลาย	=	996,602	คน
5.ระดับอุดมศึกษา	=	519,366	คน
อนุปริญญาและต่ำกว่า	=	245,378	คน
ปริญญาตรี	=	260,615	คน
ปริญญาโท	=	11,180	คน
ปริญญาเอก	=	1,576	คน
6.การศึกษาอื่นๆ	=	14,326	คน
7.ไม่ทราบ	=	29,817	คน

3. อาชีพของผู้สูบบุหรี่

อาชีพ	อัตราการสูบบุหรี่		จำนวนผู้สูบบุหรี่(คน)
	ชาย	หญิง	
- อาชีพชั้นพื้นฐาน (คนงานรับจ้าง)	49.4	4.0	1,361,986
- อาชีพเกษตร,ประมง	49.1	2.6	3,715,143
- ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือ	43.9	1.3	1,185,974
- ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงาน	39.0	2.0	859,673
- ผู้บัญญัติกฎหมาย,ข้าราชการระดับผู้อาวุโส,ผู้จัดการ	33.3	2.3	665,292
- ผู้ประกอบวิชาชีพช่างเทคนิค	29.5	1.8	232,035
- พนักงานบริการและพนักงานขาย	28.7	1.8	535,813
- เสมียน	24.6	0.5	115,913
- ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่าง ๆ	16.9	0.1	106,067

4. อายุที่เริ่มสูบบุหรี่เป็นประจำ

ก่อน 10 ปี	= 30,243 คน	= ร้อยละ 0.3
ระหว่าง 10 - 14 ปี	= 748,507 คน	= ร้อยละ 7.8
ระหว่าง 15 - 24 ปี	= 5,528,177 คน	= ร้อยละ 57.5
ระหว่าง 25 - 39 ปี	= 2,564,884 คน	= ร้อยละ 26.6
> 40 ปี	= 755,873 คน	= ร้อยละ 7.8

อายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่เป็นประจำ = 18.4 ปี

5. จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวัน

สูบระหว่าง 1 - 10 มวน	= 72.9 %
11 - 20 มวน	= 24.8 %
21 - 40 มวน	= 2.2 %
> 41 มวน	= 0.1 %

อายุ	จำนวนที่สูบบุหรี่ต่อวัน
15 - 19	7.2
20 - 24	9.0
25 - 29	9.9.
30 - 34	10.5
35 - 39	10.9
> 40	10.8
เฉลี่ย	10.4

วิเคราะห์ผลการสำรวจ

1. จำนวนผู้สูบบุหรี่ประจำ 9.6 ล้านคน เป็นจำนวนที่ลดลงจากการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2544 ที่มีผู้สูบประจำ 10.6 ล้านคน
2. ผู้ที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยอัตราส่วนเพศชาย : หญิง = $9.1 : 0.5 = 18 : 1$
3. อัตราการสูบบุหรี่นอกเขตเทศบาลสูงกว่าในเขตเทศบาล $21.8 : 14.9 = 3 : 2$
4. กรุงเทพฯ มีอัตราการสูบบุหรี่ต่ำที่สุด (12.8 %) ในขณะที่ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสูบบุหรี่สูงสุด (22.5 และ 22.2 %)
5. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนผู้สูบบุหรี่มากที่สุด คือ 3.5 ล้านคน ภาคกลาง 2.0 ล้านคน ภาคเหนือ 1.89 ล้านคน ภาคใต้ 1.36 ล้านคน และกทม. 858,420 คน
6. อัตราการสูบบุหรี่ลดลงทั้งสองเพศในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในเพศชาย ที่เคยสูบบุหรี่กว่าร้อยละ 70 ในกลุ่มอายุ 35-59 ปีในปี 2529 ลดเหลือต่ำกว่าร้อยละ 50
7. ภาคเหนือมีจำนวนผู้หญิงที่สูบบุหรี่มากที่สุด คือ 249,323 คน จากจำนวนหญิงที่สูบบุหรี่ทั้งหมด 525,695 คน เท่ากับร้อยละ 47 หรือเท่ากับเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้สูบบุหรี่เพศหญิงทั้งหมด
8. เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้สูบบุหรี่ระหว่าง พ.ศ.2531 และ พ.ศ.2547 พบว่าจำนวนผู้สูบบุหรี่ลดลงจาก 10 ล้านเหลือ 9.6 ล้านคน แต่อัตราการสูบบุหรี่ลดลงทั้งสองเพศ โดยเพศชายลดลงจากร้อยละ 53 เหลือร้อยละ 37 ขณะที่เพศหญิงลดลงจากร้อยละ 4 เหลือร้อยละ 2.1
9. จำนวนผู้สูบบุหรี่ที่ลดลงกว่าที่ควรจะเป็นระหว่าง พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2547 โดยใช้สมมุติฐานว่าหากไม่มีการดำเนินการควบคุมการสูบบุหรี่อย่างต่อเนื่องดังเช่นที่ได้ทำมาแล้ว อัตราการสูบบุหรี่ในปี พ.ศ.2547 จะใกล้เคียงกับอัตราของปี พ.ศ.2531 (ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในประเทศส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้ดำเนินการควบคุมการสูบบุหรี่ดังเช่นที่ประเทศไทยทำมาแล้ว) จำนวนผู้สูบบุหรี่ในปี พ.ศ. 2547 ควรจะเท่ากับ 14.0 คน นั่นหมายความว่าภาระการรณรงค์ควบคุมการสูบบุหรี่ของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูบบุหรี่ใน ปี พ.ศ. 2547 น้อยกว่าที่ควรจะเป็น = $14.0 - 9.6 = 4.4$ ล้านคน

10. ระดับการศึกษายิ่งต่ำอัตราการสูบบุหรี่ยิ่งสูง โดยเฉพาะหญิงที่ไม่ได้รับการศึกษาจะมีอัตราการสูบบุหรี่ที่สูงกว่าหญิงที่ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษา 20 เท่า
11. ในจำนวนผู้สูบบุหรี่ 9.6 ล้านคน เป็นประชากรที่ได้รับการศึกษา ระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า 6.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 64 ของจำนวนผู้สูบบุหรี่ทั้งหมด
12. ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างเกษตรกรรมและประมงจะมีอัตราการสูบบุหรี่ที่สูงสุดทั้งเพศหญิงและเพศชาย
13. ผู้สูบบุหรี่อยู่ในกลุ่มอาชีพคนงานรับจ้าง เกษตร ประมง ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือและเครื่องจักรโรงงาน รวม 7,122,776 คนคิดเป็นร้อยละ 74 ของจำนวนผู้สูบบุหรี่ทั้งหมด
14. ร้อยละ 65.6 ของผู้สูบบุหรี่เป็นประจำติดก่อนอายุ 19 ปี ร้อยละ 92 ติดบุหรี่ปีก่อนอายุ 24 ปี และร้อยละ 8 ของผู้ติดบุหรี่ทั้งหมดติดหลังอายุ 25 ปี
15. ผู้สูบบุหรี่ไทยส่วนใหญ่ยังสูบบุหรี่ต่อวันน้อย โดย ร้อยละ 72.9 สูบน้อยกว่า 10 มวนต่อวัน และร้อยละ 24.8 สูบระหว่าง 11-24 มวน
16. จำนวนบุหรี่ที่สูบต่อวันในกลุ่มอายุต่างๆ ไม่ค่อยแตกต่างกันโดยในวัยรุ่นจะสูบน้อยกว่าวันอื่นๆ เล็กน้อย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ภาพรวมปัญหาการสูบบุหรี่ของประชากรไทย

1. เป็นพฤติกรรมของเพศชาย
2. นอกเขตเทศบาลมีอัตราการสูบบุหรี่สูงกว่าในเขตเทศบาล
3. กรุงเทพฯ มีอัตราการสูบบุหรี่ต่ำสุด
4. ผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยที่สุด และประกอบอาชีพขั้นพื้นฐานมีอัตราการสูบบุหรี่สูงสุดและเป็นผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74) ของประเทศ
5. กว่าร้อยละ 90 เสพติดบุหรี่ยังเป็นเยาวชน
6. วัยรุ่นที่เสพติดบุหรี่ยังน้อยกว่าผู้ใหญ่เพียงเล็กน้อย
7. แม้การสูบบุหรี่ของประชากรไทยมีแนวโน้มที่ลดลง แต่ก็ยังมีผู้เสพติดบุหรี่ปีก่อนอายุ 10 ล้านคนเศษ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของคนไทยที่ผ่านมา ทำให้การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุสำคัญอันดับที่สองที่ทำให้คนไทยป่วยและเสียชีวิตก่อนวัยอันควร
8. ผู้สูบบุหรี่ไทยส่วนใหญ่ยังสูบในปริมาณต่อวันทีน้อย เนื่องจากผู้สูบส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับล่าง ซึ่งหากเศรษฐกิจดีขึ้นปริมาณการสูบบุหรี่จะเพิ่มขึ้น การใช้นโยบายทางภาษีเพื่อให้ราคาบุหรี่แพงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจึงมีความสำคัญ มากในการควบคุมการสูบบุหรี่
9. การรณรงค์ควบคุมการสูบบุหรี่ในสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้จำนวนผู้สูบบุหรี่ของประเทศไทยมีน้อยกว่าที่ควรจะเป็นประมาณ สี่ล้านกว่าคน ซึ่งหมายความว่าได้ลดจำนวนคนไทยที่จะป่วยและเสียชีวิตจากโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ลงได้นับล้านคน

เป้าหมายการแก้ปัญหา

1. สร้างค่านิยมใหม่ที่ไม่สูบบุหรี่
2. ป้องกันเยาวชนไม่ให้เสพติดบุหรี่
3. ช่วยผู้ที่เสพติดบุหรี่ให้เลิกสูบ
4. คัดกรองผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ไม่ให้ได้รับควันบุหรี่

1. มาตรการทางสังคม

- 1.1 ร่วมกันสร้างค่านิยมใหม่ไม่สูบบุหรี่
- 1.2 ผู้ปกครอง ครู พระภิกษุสงฆ์ บุคลากรสาธารณสุขและผู้นำในสังคมต้องเป็นแบบอย่างที่ไม่สูบบุหรี่
- 1.3 ผู้ที่ยังเลิกสูบบุหรี่ไม่ได้ต้องพยายามไม่สูบให้คนอื่นโดยเฉพาะเด็ก ๆ เห็น
- 1.4 ผู้ที่ยังเลิกสูบบุหรี่ไม่ได้ต้องเคารพสิทธิของผู้ไม่สูบบุหรี่โดยไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะที่กฎหมายห้ามสูบ

2. โรงเรียนและสถานศึกษา

- 2.1 ปฏิบัติตามกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในโรงเรียนและสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด
- 2.2 ครูและบุคลากรของโรงเรียนต้องไม่สูบบุหรี่ หรือหากยังเลิกสูบไม่ได้ต้องไม่สูบในโรงเรียนหรือสูบในที่มิดชิดไม่ให้นักเรียนเห็น
- 2.3 บรรจุการเรียนการสอนบุหรี่และสุขภาพในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลขึ้นมา

3. สถานพยาบาลและระบบบริการสาธารณสุข

- 3.1 บุคลากรสาธารณสุขต้องเป็นแบบอย่างที่ไม่สูบบุหรี่และเป็นผู้ดำเนินการชี้นำค่านิยมที่ไม่สูบบุหรี่
- 3.2 สถานบริการทางการแพทย์-คลินิก-โรงพยาบาลต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- 3.3 บรรจุการเรียนการสอนบุหรี่และสุขภาพในทุกหลักสูตรของวิชาชีพทางสาธารณสุข
- 3.4 ช่วยผู้สูบบุหรี่ทุกคนให้เลิกสูบบุหรี่เมื่อเขาเหล่านั้นมารับบริการทางสุขภาพ

4. สื่อมวลชน

- 4.1 เป็นสถาบันหลักในการชี้นำสังคมในการสร้างค่านิยมใหม่ที่ไม่สูบบุหรี่
- 4.2 หลีกเลี่ยงการเผยแพร่ภาพผู้นำสังคม ศิลปินดารานักแสดงที่สูบบุหรี่
- 4.3 เผยแพร่ข่าวบทความเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และสุขภาพในแง่มุมต่าง ๆ

5. รัฐบาลและกระทรวงที่เกี่ยวข้อง

5.1 ตระหนักว่าการเสพติดบุหรี่ส่งผลเสียต่อสุขภาพเศรษฐกิจของประชากรของประเทศและการควบคุมการสูบบุหรี่เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าอย่างยิ่ง (ประเมินจากมิติทางเศรษฐศาสตร์ระดับของความคุ้มค่าจะเป็นรองเฉพาะเรื่องการจัดวัคซีนป้องกันโรคให้แก่เด็ก)

5.2 มีจุดยืนชัดเจนที่จะควบคุมการสูบบุหรี่ในประชากรไทย

5.3 ดำเนินการตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีต่อ อนุสัญญาควบคุมการบริโภคยาสูบขององค์การอนามัยโลก อาทิ

- ประชาสัมพันธ์รณรงค์ถึงพิษภัยของการสูบบุหรี่
- บังคับใช้กฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะอย่างจริงจัง โดยเฉพาะสถานที่ราชการ
- สนับสนุนให้มีระบบการเฝ้าระวังระบาดวิทยาของการสูบบุหรี่ ผลกระทบจากการสูบบุหรี่ทั้งทางเศรษฐกิจและสุขภาพ
- สนับสนุนการจัดระบบการบริการที่เอื้อต่อการช่วยผู้ที่เสพติดบุหรี่ให้เลิกสูบบุหรี่
- สนับสนุนการพิมพ์คำเตือนบนซองบุหรี่ที่เป็นรูปภาพเพื่อสื่อถึงประชากรที่ด้อยการศึกษา
- ขึ้นภาษีอย่างสม่าเสมอ เพื่อสกัดไม่เยาวชนเข้าสู่วงจรเสพติดบุหรี่และเพื่อให้ผู้ที่มีรายได้น้อยสูบบุหรี่น้อยลง (ดูตารางความสัมพันธ์ระหว่างอัตราภาษีสรรพสามิตและยอดจำหน่ายบุหรี่)
- ควบคุมกฎหมายห้ามโฆษณาบุหรี่อย่างเคร่งครัด ลดจำนวนจุดขายปลีกและไม่ให้มีการแยกขายบุหรี่เป็นมวน ๆ
- ควบคุมและปราบปรามบุหรี่เถื่อน
- สนับสนุนงบประมาณเพื่อการดำเนินงานควบคุมการสูบบุหรี่

อัตราภาษีสรรพสามิต ยอดจำหน่ายบุหรี่และภาษีสรรพสามิตที่ได้รับ

เริ่มนำนโยบายขึ้นภาษีมาใช้ใน
การควบคุมยาสูบ

ปี	ภาษี	ยอดจำหน่าย (ล้านบาท)	ภาษีสรรพสามิต (ล้านบาท)
2535	55	2035	15,438
2536	55	2135	15,345
2537	60	2328	20,002
2538	62	2171	20,736
2539	68	2463	24,092
2540	68	2415	29,755
2542	70	1810	26,708
2543	71.5	1826	28,110
2544	75	1727	29,627
2545	75	1716	31,247
2546	75	1904	33,582
2547	75	2110 ^{6,}	36,326

กรมสรรพสามิต